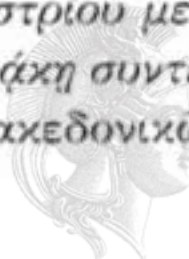

ΗΛΙΑΣ Ν. ΑΡΝΑΟΥΤΟΓΛΟΥ

«Ἡ ἰδέα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν συναφίων...».
Ἕνας διοργανισμός συναφίων του 1831*

Το έγγραφο που δημοσιεύεται εντοπίστηκε στο φωτογραφικό αρχείο του ΚΕΙΕΔ το καλοκαίρι του 2000. Αποτελεί τμήμα του Αρχείου Ι. Α. Κα-

* Θερμές ευχαριστίες απευθύνονται στον καθ. Σπ. Ασδραχά και στην Δέσποινα Τσούρκα-Παπαστάθη που με χαρακτηριστική προθυμία διάβασαν πρώιμα σχεδιάσματα του άρθρου και σχολίασαν τα συμπεράσματα. Στη μελέτη χρησιμοποιούνται οι παρακάτω βιβλιογραφικές αναφορές: Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Ελ. (1990) «Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής ζωής της Λάρισας κατά την Τουρκοκρατία» *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 3, 255-332, Ἀποστολίδης, Κ. Μ. (1929) «Δύο έγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος» *Θρακικά* 2, 325-368, Ἀποστολίδης, Κ. Μ. (1934-35) «Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν τεκτόνων (δουλγέρηδων)» *ΑΘΛΓΘ* 1, 102-130, Ἀποστολίδης, Κ. Μ. (1936-37) «Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων» *ΑΘΛΓΘ* 3, 145-195 & 7 (1940-41) 9-65, Ἀποστολίδης, Κ. Μ. (1939-40) «Ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς» *ΑΘΛΓΘ* 6, 25-112, Ἀποστολίδης, Κ. Μ. (1959) *Ἡ τῆς Φιλιππουπόλεως ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων*, ἐπιμελεία Γ. Α. Μέγας, Ἀθῆναι, Ασδραχάς, Σπ. Ι. (1983) «Οἱ συντεχνίες στὴν Τουρκοκρατία: οἱ οικονομικὲς λειτουργίες» στὸ *Ζητήματα ἱστορίας*, 97-115, Ἀθήνα, Baer, G. (1970α) «The administrative, economic and social functions of Turkish guilds» *International Journal of Middle East Studies* 1, 28-50. (ἐλλ. μετ. στου Ασδραχά, Σπ. Ι. (ἐπιμ.) (1979) *Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν στὰ χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας*, ιε'-ιθ' αἰ., 575-596, Ἀθήνα), Baer, G. (1970β) «Monopolies and restrictive practices of Turkish guilds» *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 13, 145-165. (ἐλλ. μετ. στου Ασδραχά, Σπ. Ι. (ἐπιμ.) (1979) *Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν στὰ χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας*, ιε'-ιθ' αἰ., 597-612, Ἀθήνα), Βακαλόπουλος, Κ. Α. (1975) *Ἀνέκδοτα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821*, Θεσσαλονίκη. (Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη 46), Βέης, Ν. Α. (1928-29) «Ἐκ τοῦ καταστήτου τῆς συντεχνίας τῶν παντοπωλῶν τῆς Μοσχοπόλεως» *BNJ* 7, 526-28, Βισβίτζης, Ι. Τ. (1941) *Ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν μέχρι τοῦ Καποδιστρίου μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων*, Ἀθῆναι, Βουραζέλη-Μαρινάκου, Ἑλ. (1950) *Αἱ ἐν Θράκῃ συντεχνίαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, Θεσσαλονίκη. (Ἑταιρεία Μακεδονικῶν

ποδίστρια, κυβερνήτου της Ελλάδος και φυλάσσεται στο Ιστορικό Αρχείο

Σπουδών. Σειρά Θεολογική και Φιλολογική. Επιστημονικαί Πραγματεΐαι 7), Βουρουτζίδης, Χαρ. (1995) *Συντεχνίες και επαγγέλματα των Σερρών από τα τέλη του 15ου αιώνα έως και τις αρχές του 20ού*, Σέρρες, Chambers, D. & Br. Pullen (eds) (1992) *Venice. A documentary history 1450-1630*, Oxford, Γάσπαρης, Χ. (1991) *Αρχείο Πρωτάτου. Επιτομές μεταβυζαντινών εγγράφων*, Αθήνα. (Αθωνικά Σύμμεικτα 2), Γεδεών, Μ. (1904-5) *Εορτολόγιον Κωνσταντινουπόλεως προσκυνητοῦ*, Κωνσταντινούπολις, Γιαννούλης, Ν. Κ. (1980) *Κώδικας Τρίκκης*, Αθήνα, Γκίνης, Δ. (1966) *Περίγραμμα ιστορίας τοῦ μεταβυζαντινοῦ δικαίου*, Ἀθῆναι (Πραγματεΐαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 26), Γουναρίδης, Π. (1993) *Αρχείο της Ι. Μ. Ξηροποτάμου. Επιτομές μεταβυζαντινών εγγράφων*, Αθήνα. (Αθωνικά Σύμμεικτα 3), Γεωργιάδης, Θ. (1975) *Μοσχόπολις*, Ἀθῆναι, Γκούτος, Χ. Γ. (1985) *Εργασιακές σχέσεις των οικοδόμων στη χερσαία Ελλάδα μετά το 1800 (Συμβολή στην ιστορία του ελληνικού εργατικού δικαίου)*, Αθήνα, Γουγούσης, Χρ. Γ. (1926) «Ἱστορία τοῦ συντάγματος (ισνάφι, συντεχνία, σωματεῖον) τῶν ἱερέων Θεσσαλονίκης» *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 121 (1), 278-93, Ηλιού, Φιλ. (1981) *Κοινωνικοί αγώνες και Διαφωτισμός. Ἡ περίπτωση τῆς Σμύρνης (1819)*, 2η ἐκδ., Αθήνα 1986. (Θεωρία και μελέτες ιστορίας 3), Ζώης, Λεων. (1893) *Αἱ ἐν Ζακύνθῳ συντεχνίαι*, Ζάκυνθος, Καλινδέρης, Μιχ. Α. (1958) *Αἱ συντεχνίαι τῆς Κοζάνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη. (Δημοσιεύματα Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης 4), Καλινδέρης, Μιχ. Α. (1973) *Αἱ συντεχνίαι καὶ ἡ ἐκκλησία ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, Ἀθῆναι. (Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐκδόσεις Ἐθνικῆς Ἐκατονπεντακονταετηρίδος 12), Καλλιανός, Κ. Ν. (1996) «*Ασχολίες και επαγγέλματα των Σκοπελιτῶν το πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Οι συντεχνίες των βαρελάδων, καλαφατῶν και караβομαραγκῶν (Μια πρώτη καταγραφή με βάση τις πηγές)*» *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 29, 205-222, Καλλιανός, Κ. Ν. (1998) «*Η συντεχνία των σκυτοτόμων (υποδηματοποιῶν) τῆς Σκοπέλου το 1835 και ἄλλα ἐγγράφα*» *Δελτίο τῆς Φιλαρχαίου Ἐταιρείας Ἀλμυρού «Οθρυς»* περ. Β, 2, 161-168, Καμπούρογλου, Δ. Γρ. (1890-92) *Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων*, 3 τομ., Ἀθῆναι, Κατράμης, Ν. (1880) *Φιλολογικά ἀνάλεκτα Ζακύνθου*, Ζάκυνθος, Καφταντζής, Γ. Β. (1967) *Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας τῆς (Ἀπὸ τοὺς προῖστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα)*, τόμ. Α, Ἀθῆναι, Κουρίλας, Εὐλ. (1934) «*Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδημεῖα αὐτῆς*» *Θεολογία* 12, 69-84, 149-161, 314-335, Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου, Μ. (1981) «*Εἰδήσεις για τὴ συντεχνία των ζωγράφων τοῦ Χάνδακα τον 16ο αῖωνα*» στα *Πεπραγμένα τοῦ Δ' Διεθνούς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου* (Ἡράκλειο, 29 Αυγούστου - 3 Σεπτεμβρίου 1976), Β, 123-145, Αθήνα, Λιγνός, Α. (1946) *Ἱστορία τῆς νῆσου Ὑδρας*, 1, Ἀθῆναι, Λουκάτος, Σπ. Δ. (1986) «*Σινάφια. ἴσιναφικά σώματα*», στην Πάτρα στα Καποδιστριακά χρόνια» στα *Πρακτικά τοῦ Β' τοπικοῦ συνεδρίου Ἀχαϊκῶν σπουδῶν* (Καλάβρυτα, 24-27 Ἰουνίου 1983), 293-311, Ἀθῆναι. (Πελοποννησιακά. Παράρτημα 11), Λούντζης, Ἑρμ. (1856) *Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἑνετῶν*, Αθήνα 1969 (ανατύπωση), Mackenney, R. (1987) *Tradesmen and traders. The world of the guilds in Venice and Europe, c. 1250-c. 1650*, London, Μακρής, Φρ. (1986) «*Συντεχνιακὴ δραστηριότητα στην Κωνσταντινούπολη (17ος-19ος αι.)*» στα *Πρακτικά τοῦ Ζ' Πανελληνίου Ἱστορικοῦ Συνεδρίου* (Μάιος 1986), 17-46, Θεσσαλονίκη, Μανάκας, Δ. (1955) «*Ἑσνάφια-ρούφέτια (συντεχνίαι) Διδυμοτεῖχου*» *ΑΘΛΓΘ* 20, 139-44. (ἐπίσης και στα *Θρακικά* 27 (1957) 246-252), Μανικῆς, Ἀντ. (1937) «*Τὰ συνάφια τῆς προεπαναστατικῆς Ὑδρας*» *Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας* 5, 189-93, Μαρτινιανός, Ἰωακ. (1939) *Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μοσχόπολεως. Α' Ἡ ἱερά μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου κατὰ τὸν αὐτῇ κώδικα 1630-1875*, Ἀθῆναι, Μαχαιρᾶς, Κ. Γ. (1951) *Ἡ Λευκάς ἐπὶ Ἑνετοκρατίας 1684-1797*, Ἀθῆναι, Μελισσηνός,

Κέρκυρας, φάκελλος 475. Ο φάκελλος, με τίτλο «Ἐγγραφα Νικολάου Γε-

Χριστοδ. ἐπίσκοπος Παμφίλου (1913) *Τά Ταταῦλα ἤτοι ἱστορία τῶν Ταταούλων*, Κωνσταντινούπολις, Μοσχονάς, Ν. Γ. (1987) "Θρησκευτικές αδελφότητες λαϊκῶν στα Ἰόνια νησιά" *Σύμμεικτα* 7, 193-204, Μουτσόπουλος, Ν. Κ. (1973) *Οἱ ἐκκλησίες τοῦ νομοῦ Πέλλης*, Θεσσαλονίκη, (ΙΜΧΑ 138), Μπάλλας, Γερ. Σπ. (2001) "Πληροφορίες για συντεχνίες στη Κεφαλονιά (1594-1776)" στα *Πρακτικά του Στ' Διεθνoῦς Πανιονίου Συνεδρίου* (Ζάκυνθος, 23-27 Σεπτεμβρίου 1997) II, 169-180, Αθήνα, Μπεκιάρογλου-Εξαδακτύλου, Αικ. (1991) *Κώδικες Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως (1889-1911)*, Περιγραφή και αναλυτικά περιεχόμενα των Κωδίκων (ΓΑΚ, Κ 213), Αθήνα, (Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων του Κράτους 21), Μπεκιάρογλου-Εξαδακτύλου, Αικ. (1996) *Κώδικες Βορειοδυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας (1870-1928)* (Πόντου, Βιθυνίας, Αιολίδος, Ἰωνίας, Καρίας) (ΓΑΚ, Ταμεῖο Ἀνταλλαξίμων) Περιγραφή και αναλυτικά περιεχόμενα των κωδίκων, Αθήνα, Μπουρδάρα, Καλλ. (1986) «Ἡ οἰκονομική δραστηριότητα τῆς Ἑλληνίδας στὸ Βυζάντιο καὶ τὴν Τουρκοκρατία. (Ἡ γυναικεία συντεχνία τῶν Τρικάλων)» *Τρικαλινὰ* 6, 123-135, Μυστακίδης, Β. (1932) «Τὰ ἐσνάφια, ἤτοι ῥουφέτια τῆς Θεσσαλονίκης» *Ἡμερολόγιον Θεσσαλονίκης* (Τσιώμου), 265-82, Νεράντζη-Βαρμάζη, Β. (1989) «Συντεχνίες ἐμπόρων στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν 10ο αἰῶνα» στὴς Ἀγγελίδη, Χρ. (επιμ.) *Ἡ καθημερινή ζωὴ στὸ Βυζάντιο*, 353-361, Αθήνα, Νεράντζη-Βαρμάζη, Β. (1997) «Συντεχνίες και κράτος στὸ Βυζάντιο τὸ 10ο αἰῶνα» *Βυζαντιακά* 17, 351-363, Ντρογκούλης, Γ. Β. (1985) «Οἱ συντεχνίες στὴ Λάρισα στα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Ἀνέκδοτα ἐγγράφα για τις οικονομικές και κοινωνικές δομές στὴν περιοχή» στὸ *Λάρισα: Παρελθόν και Μέλλον* (Πρακτικά του Α' Ἱστορικοῦ – Ἀρχαιολογικοῦ Συμποσίου, 26-28/4/1985), 241-322, Λάρισα, Oddo, F. L. (1991) *Le maestranze di Palermo. Aspetti e momenti di vita politico-sociale (secc. XII-XIX)*, Palermo, Odorico, P. (1996) *Ἀναμνήσεις καὶ συμβουλές τοῦ Συναδινού, ἱερέα Σερρῶν στὴ Μακεδονία (17ος αἰῶνας)*, Paris, Πανοπούλου, Ἀγγ. (1995) "Λατινικές και ορθόδοξες αδελφότητες στὶς πόλεις και στὴν ὑπαιθρο τῆς Κρήτης (16ος - 17ος αἰ.)" στα *Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, Β2, 611-618, Ρέθυμνο, Πανταζόπουλος, Ν. Ι. (1958) «Ἑλλήνων συσσωματώσεις κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν» *Γνώσεις* 3, (επίσης και στὴν *Επιστημονική Επετηρίδα τῆς Σχολῆς Νομικῶν και Οικονομικῶν Επιστημῶν* 19 (3), 93-119, Θεσσαλονίκη 1986), Παπαγεωργίου, Γ. (1986) *Ἡ μαθητεία στα επαγγέλματα (16ος-20ος αἰ.)*, Αθήνα, (Ἱστορικό Ἀρχεῖο Ἑλληνικῆς Νεολαίας 3), Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Κ. (1985) *Συντεχνίες & επαγγέλματα στὴ Θράκη 1685-1920*, Αθήνα, Παπαϊωάννου, Μ. Μ. & Γ. Α. Ἀντωνιάδης (επιμ.) (1964) *Ἰωάννου Οἰκονόμου Λαρισσαίου (1783-1842)*, Ἐπιστολαὶ διαφόρων Ἑλλήνων λογίων, ἀνωτάτων κληρικῶν, τούρκων διοικητῶν, ἐμπόρων καὶ ἐσναφίων (1759-1824), Αθήνα, Παπαχριστοδοῦλου, Πολύδ. (1951) "Τὰ ἐσνάφια καὶ ἡ οἰκονομική καὶ πνευματική ἀνθιση τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας" *ΑΘΛΓΘ* 16, 54-75, Παυλίδης, Γ. Δ. (1965) «Οἱ ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις ἐπὶ Τουρκοκρατίας» *Θεσσαλικά Χρονικά*, Ἐκτακτος ἐκδοσις ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος (1881-1961) ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐνώσεως μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, 345-47, 350-52, Ἀθηναί, Πέννας, Π. (1946) *Τὸ κοινόν Μελενίκου καὶ τὸ σύστημα διοικήσεως του*, Συμβολή εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὀργανώσεως τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἀθηναί, Πλουμίδης, Γ. Σ. (1985) *Αιτήματα και πραγματικότητες των Ἑλλήνων τῆς Βενετοκρατίας (1554-1600)*, Ἰωάννινα, Προβατάκης, Θεοχ. (1979) "Βοῦλλες καὶ σφραγίδες φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων Μακεδονίας - Θράκης στοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες" στα *Πρακτικά τοῦ Γ' Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου* (Ἡπειρος-Μακεδονία-Θράκη) (Ἀλεξανδρούπολη, 14-18 Ὀκτωβρίου 1976), 627-655, Θεσσαλονίκη, ΑΘΗΝΑΝ

ρακάρη, Διοικητοῦ Ναυπλίου, Ἐργους κι Κάτω Ναχαγιέ»¹ περιέχει 9 έγγραφα. Από αυτά τα 9 έγγραφα φωτογραφήθηκε μόνο το υπ' αριθμό 7². Το έγγραφο περιλαμβάνει μία επιστολή του Νικ. Γερακάρη προς τον κυβερνήτη με ημερομηνία 19 Σεπτεμβρίου 1831, η οποία συνετάχθη στην Πάτρα και στην οποία επισυνάπτεται ο διοργανισμός συναφίων, όπως τιτλοφορεί ο συντάκτης το σχέδιο κωδικοποιημένων διατάξεων για τις επαγγελματικές συσσωματώσεις. Αυτό το έγγραφο αποτελεί απάντηση στην από 14/9/1831 επιστολή του Ι. Καποδίστρια³. Με την επιστολή της 14ης Σε-

(IMXA 186), Pullan, Br. (1971) *Rich and poor in Renaissance Venice. The social institutions of a Catholic State, to 1620*, Oxford, Σαμαράς, Π. Ι. (1954) «Αἱ συντεχνίαι» Λεσβιακόν Ημερολόγιον, 80-86, Σαμσάρης, Δ. Κ. (1971) Ἡ κοινότης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Σερρών ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἱστορία - τοπογραφία - κοινοτικός βίος - γλωσσικά καὶ ἱστορικά μνημεῖα - ἀνέκδοτα ἔγγραφα, Θεσσαλονίκη, Σερεμέτης, Δ. (1959) Ἡ δικαιοσύνη ἐπὶ Καποδίστρια. Α. Πρώτη περίοδος 1828-1829 (μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων), Θεσσαλονίκη, Σοφιανός, Δ. Ζ. (1986) Τα χειρόγραφα των Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων των αποκειμένων εις τας μονάς των Μετεώρων, τόμ. Γ'. Τα χειρόγραφα της Μονῆς Ἁγίου Στεφάνου, Αθήναι. Σταλίδης, Κ. Γ. (1974) Οἱ συντεχνίες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα στὴν Ἑδεσσα τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, Ἑδεσσα. (Φιλοπρόοδος Σύλλογος Ἑδέσσης Μέγας Ἀλέξανδρος 6), Τριανταφύλλου, Κων. Ν. (1959) Ἱστορικόν Λεξικόν τῶν Πατρῶν. Ἱστορία τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Πατρῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἕως σήμερον κατὰ ἀλφαβητικὴν εἰδολογικὴν κατάταξιν, 2η ἐκδ., 1980, Πάτραι, Τσούρκα-Παπαστάθη, Δ.-Ε. (1994) Ἡ Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ κομπανία τοῦ Σίμπιου Τρανσυλβανίας 1636-1848. Οργάνωση καὶ δίκαιο, Θεσσαλονίκη, (IMXA 246), Φαρμακίδης, Επαμ. Γ. (1926) Ἡ Λάρισα ἀπὸ τῶν μυθολογικῶν χρόνων μέχρι τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα (1881). Τοπογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ μελέτη, Βόλος, Χατζημιχάλη, Ἀγγ. (1953) «Μορφὲς ἀπὸ τῆς σωματειακῆς ὀργάνωσης τῶν Ἑλλήνων στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία» στο Ἡ πεντακοσιοστὴ ἐπέτειος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀναμνηστικὸς τόμος 1453-1953, 279-303, Αθήναι. (L'Hellénisme contemporain), Χεκίμογλου, Ε. (1993) «Χριστιανικὲς συντεχνίες τῆς Θεσσαλονίκης στα τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα» στο Χριστιανικὴ Θεσσαλονίκη: Ὀθωμανικὴ περίοδος 1430-1912 (5ο ἐπιστημονικό συμπόσιο, Ἱερὰ μονὴ Βλατάδων, 1991), Α, 113-136, Θεσσαλονίκη, Χιώτης, Π. (1858) Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τῆς νῆσου Ζακύνθου, τόμ. Β, Κέρκυρα. (ανατύπωση Αθήνα 1978) (Βιβλιοθήκη Ἱστορικῶν Μελετῶν 130), Χριστοφιλόπουλος, Ἀν. (1935) Τὸ ἐπαρχικὸν βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ αἱ συντεχνίαι ἐν Βυζαντίῳ, ἐπανέκδοση, Θεσσαλονίκη 2000, Zanetti, G. (1961) «Due statuti artigiani Sassaresi del sec. XVIII (Contributo alla storia del diritto del lavoro)» *Rivista di storia del diritto Italiano* 34, 45-97.

1. Για τὴν περιοχή τοῦ Κάτω Ναχαγιέ (σημ. Ερμιονίδος) βλ. Γιανναροπούλου, Ιω. (1979) "Κατάλογοι κωμοπόλεων καὶ χωριῶν των ἐπαρχιῶν Ναυπλίας καὶ Κάτω Ναχαγιέ (1830)" στα Πρακτικά τοῦ Α' συνεδρίου Ἀργολικῶν σπουδῶν (Ναύπλιον, 4-6 Δεκεμβρίου 1976), 121-128, Αθήναι. (Πελοποννησιακά. Παράρτημα 4)

2. Το ἐγγράφο μικροφωτογραφήθηκε σε ἀποστολὴ τοῦ Κέντρου Ερεῦνης Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου στὴν Κέρκυρα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1975 (4/7 - 2/8).

3. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Γκούτο (1985: 225 αρ. 3). Ὁ Γκούτος (1985: 210), μὴ γνωρίζοντας τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἀπαντητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νικ. Γερακάρη καὶ τοῦ σχεδίου Διοργανισμοῦ, διατύπωσε τὴν ἀπόψη ὅτι ὁ Καποδίστριας ἤθελε νὰ ἀ-

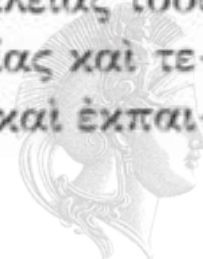
Σεπτεμβρίου ο Κυβερνήτης απαντά σε προγενέστερη επιστολή της 2ας Σεπτεμβρίου με την οποία ο Νικ. Γερακάρης έθεσε το ζήτημα της "ἀποκατατάσεως τῶν συναφίων". Επιπλέον δε, ζητά διευκρινίσεις και αποσαφήνιση του τρόπου με τον οποίο θα υλοποιηθεί αυτή η αποκατάσταση. Ταυτόχρονα, όμως, θέτει δύο παραμέτρους για την αποκατάσταση: τα συνάφια α μην εμπλέκονται σε υποθέσεις που δεν συνάδουν με την τέχνη τους και α μην οργανωθεί ένα είδος μονοπωλίου. Ο Νικ. Γερακάρης, ακολουθώντας τις οδηγίες του Κυβερνήτη, ολοκλήρωσε και απέστειλε τον Διοργανισμό στις 19 Σεπτεμβρίου, οκτώ μέρες πριν την δολοφονία του Καποδίστρια, στις 27 Σεπτεμβρίου 1831. Δεν είναι βέβαιο αν το διάβασε ποτέ ο Καποδίστριας... Με την ευκαιρία αυτή αναδημοσιεύεται η επιστολή της 14ης Σεπτεμβρίου 1831 από τον Ι. Καποδίστρια προς τον Νικ. Γερακάρη.

Ο Διοργανισμός θέτει τρία θεμελιώδη ερωτήματα: Πρώτον, ποιός είναι ο συντάκτης του κειμένου, δεύτερον, τι περιλαμβάνει αυτός ο διοργανισμός και ποιες ενότητες καλύπτει, τρίτον, σε ποιο πρότυπο ή πρότυπα βασίζεται και ποια η σχέση του με την καλά τεκμηριωμένη συντεχνιακή ζωή και οργάνωση της υπόλοιπης Βαλκανικής. Πριν προχωρήσω στη συζήτηση αυτών των ερωτημάτων, είναι απαραίτητο να εντάξουμε το παρόν σχέδιο για τα επαγγελματικά σωματεία στο ιστορικό του πλαίσιο.

α) Ο ιστορικός περίγυρος: Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά συνταγματικά στο Πολιτικό Σύνταγμα που εκπονήθηκε από την Τρίτη Εθνική Συνέλευση της Τροιζήνας τον Μάιο του 1827. Το άρθρο 20 προέβλεπε: "Οί Έλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ συσταίνωσι καταστήματα παντός εἴδους, παιδείας, φιλανθρωπίας, βιομηχανίας καὶ τεχνῶν, καὶ νὰ ἐκλέγωσι διδασκάλους διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν των"⁴. Ο Καποδί-

φαιρέσει δικαστικές και διοικητικές αρμοδιότητες από τις συντεχνίες, επειδή είχαν μονοπωλιακό χαρακτήρα. Στην απόπειρα αυτή οι συντεχνίες αντέδρασαν και αξίωσαν αποζημίωση. Όμως, το νέο αρχειακό υλικό που δημοσιεύεται εδώ ανατρέπει την ερμηνεία αυτή. Η επιστολή του Καποδίστρια δεν υπάρχει στη συλλογή του Ε. Α. Βετάν (εκδ.) (1841) *Ἐπιστολαὶ Ἰ. Α. Καποδίστρια, κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, διπλωματικά, διοικητικά καὶ ἰδιωτικά γραφεῖσαι ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμοι 1-4, Ἀθήναι. Η αλληλογραφία Γερακάρη – Καποδίστρια δεν αναφέρεται, όπως είναι φυσικό, από τον Λουκάτο στο άρθρο του 1979 "Τα τελευταία έγγραφα από και πρὸς Ἰω. Καποδίστριαν πρὸ τῆς δολοφονίας του" στα *Πρακτικά του Α' συνεδρίου Αργολικῶν σπουδῶν* (Ναύπλιον, 4-6 Δεκεμβρίου 1976), 155-160, Ἀθήναι. (Πελοποννησιακά. Παράρτημα 4)

4. Στο Πολιτικό Σύνταγμα της Ε' Εθνικής Συνέλευσης (15 Μαρτίου 1832) στο άρθρο 27 διατυπώθηκε παρόμοια ρύθμιση, με την προσθήκη ενός σημαντικού περιορισμού: "Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα εἰς τὸ νὰ ἀποκτῶσι μέρος τῶν ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν ἀγαθῶν, οἷον κτήματα καὶ χρήματα καὶ παιδείαν, καὶ ν' ἀπολαύωσι μετ' ἀσφαλείας τοὺς καρποὺς τῶν πόνων των, νὰ συσταίνωσι καταστήματα παιδευτικά, βιομηχανίας καὶ τεχνῶν, καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων τέχνων εὐπορίας καὶ ἐκπαι-

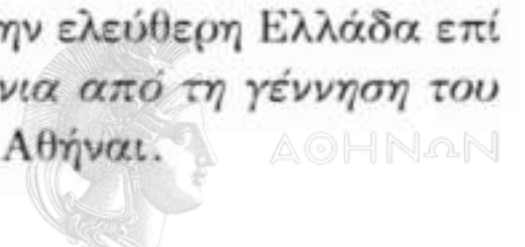

στρίας έφτασε στην απελευθερωμένη Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1828 και μετά από λίγο ανέστειλε την εφαρμογή του Συντάγματος της Τροιζήνας. Αυτό όμως μάλλον δεν επηρέασε τη συντεχνιακή ελευθερία, γιατί συνάφια λειτουργούν κατά την ίδια περίοδο στην Πάτρα (1828 - 1830). Η νομοθετική πρωτοβουλία του Νικ. Γερακάρη εκδηλώνεται μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα πολιτικής έντασης και αντιπαραθέσεων τόσο στην κεντρική πολιτική σκηνή της περιόδου όσο και στην κοινωνία των Πατρών. Η αντιπαραθέση μεταξύ Καποδίστρια και προυχόντων που είχε ξεκινήσει δειλά-δειλά από το καλοκαίρι του 1828 κορυφώθηκε το 1831. Μια σειρά στρατιωτικών πρωτοβουλιών όπως η ανταρσία του Τσάμη Καρατάσου στην ανατολική Στερεά (Μάιος), η κατάληψη του ναυστάθμου του Πόρου και οι συγκρούσεις μεταξύ των Υδραίων στασιαστών και των Ρώσων και Ελλήνων κυβερνητικών που κατέληξε στην ανατίναξη πλοίων του στόλου από τον Α. Μιαούλη την 1η Αυγούστου αλλά και πολιτικών κινήσεων, όπως η σύσταση στην Ύδρα επταμελούς "Συνταγματικής Επιτροπής" στα τέλη Μαΐου, η αποστολή αναφορών από διάφορες πόλεις προς τον Καποδίστρια με αίτημα την ψήφιση Συντάγματος οδήγησε σε όξυνση. Στις αρχές Αυγούστου κυκλοφόρησαν φήμες για την ύπαρξη μυστικής εταιρείας με στόχο την ανατροπή του Κυβερνήτη. Ο Καποδίστριας αντέδρασε και απαίτησε την επαγωγή όρκου πίστεως από όλους τους δημοσίους υπαλλήλους⁵. Στην πόλη των Πατρών η αντιπολίτευση κατά του Καποδίστρια, μ' επικεφαλής τον Μπενιζέλο Ρούφο, εκμεταλλευόταν τις δυσარέσκειες που είχαν δημιουργηθεί από τη σύνταξη του ρυθμιστικού σχεδίου της πόλεως και την παροχή αποζημιώσεων, επιλεκτικά και καταχρηστικά⁶. Ήδη από την 8η Ιουλίου του 1831 ο Διοικητής Πατρών Ι. Μελάς ανέφερε στον Ι. Καποδίστρια την κινητικότητα στο χώρο των μη αποζημιωθέντων πολιτών, οι οποίοι συνε-

δεύσεως, συμμορφούμενοι με τούς τεθησόμενους περί τούτων νόμους". (Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 5, 68, Αθήναι 1974) Το δικαίωμα του συνεταυρίζεσθαι κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Συντάγματος του 1864.

5. Βλ. Λούκος, Χρ. (1988) *Η αντιπολίτευση κατά του κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια, 1828-1831*, 340-341, Αθήνα και Βακαλόπουλος, Α. Ε. (1990) "Οι μυστικές εταιρείες του "Ηρακλέους" και του "Φοίνικος" κατά τους δύο τελευταίους μήνες της Καποδιστριακής περιόδου" στο *Pax - Ius - Libertas. Αφιέρωμα στον Δημήτριο Σ. Κωνσταντόπουλο*, Α, 123-130, Θεσσαλονίκη. (Νόμος. Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝοΕ 2) Πάντως, ο Καποδίστριας ήδη από το 1828 ήταν επιφυλακτικός έναντι των μυστικών εταιρειών, βλ. επιστολή του της 8ης Ιουνίου 1828 που δημοσιεύεται από τους Γριτσόπουλο, Τ. Αθ. και Κ. Α. Κοτσώνη (επιμ.) (1994) *Άργολικόν Ιστορικό Αρχείο 1791-1878*, 424-426 αρ. 503Α, Αθήναι.

6. Για την ανοικοδόμηση των Πατρών, βλ. Τριανταφύλλου (1959: 622-24) και Σπ. Δ. Λουκάτος (1978) "Η ανοικοδόμηση των ερειπωμένων πόλεων στην ελεύθερη Ελλάδα επί Ιω. Καποδίστρια" στον τόμο *Έτος Καποδίστρια. Διαχόσια χρόνια από τη γέννηση του (οι επίσημες ομιλίες)*, 79-90 και ιδιαίτερα για την Πάτρα, 52-67, Αθήναι.

χάλεσαν συνέλευση, κατόπιν αδείας του Διοικητή, και εξέλεξαν επιτροπή για την προώθηση των αιτημάτων τους. Ο Διοικητής Πατρών επανέρχεται στο θέμα σε επιστολή της 11ης Ιουλίου 1831 και με τρίτη επιστολή την 18η Ιουλίου 1831 προειδοποιεί τον Κυβερνήτη ότι επείγει να τακτοποιηθεί το ζήτημα των πτωχών τεχνιτών, αλλιώς οδηγούνται στην αγκαλιά της αντιπολίτευσης. Ο Ι. Καποδίστριας απαντά «la pétition des boutiquiers n' aura aucune suite... la commission trouvera moyen de les satisfaire sans changer le plan ni modifier le dernier règlement». Ο Διοικητής Πατρών επέμενε και επανήλθε στο ζήτημα στην από 25 Ιουλίου 1831 επιστολή⁷. Μέσα σε αυτό το κλίμα της γενικευμένης έντασης και πόλωσης, ο Νικ. Γερακάρης συνέταξε τον "Διοργανισμό Συναφίων" στα μέσα Σεπτεμβρίου του 1831.

β) Περιεχόμενο των εγγράφων: Το ζήτημα της "ἀποκαταστάσεως τῶν συναφίων" πρέπει να το ανακίνησε ο Νικ. Γερακάρης στην από 2 Σεπτεμβρίου 1831 επιστολή του, την οποία δεν έχω εντοπίσει. Ο Ι. Καποδίστριας έτεινε ευήκοον οὖς στην πρόταση του Νικ. Γερακάρη και ζήτησε διευκρινίσεις. Επομένως, ο Νικ. Γερακάρης στην επιστολή της 19ης Σεπτεμβρίου προχωρεί και διασαφηνίζει, (α) το ζήτημα της αποζημίωσης των θιγομένων από το ρυθμιστικό σχέδιο των Πατρών και ιδιαίτερα της καταβολής αποζημίωσης, σε ορισμένους καταχρηστικώς, και (β) το ζήτημα της αποκαταστάσεως των συναφίων.

(α) Στην επιστολή που προηγείται του Διοργανισμού, ο Νικ. Γερακάρης εκθέτει κάποιες λύσεις στο πρόβλημα που δημιούργησε η καταχρηστική καταβολή αποζημιώσεων. Αποδεχόμενος το γεγονός ότι αυτές οι γαίες είτε έχουν ανοικοδομηθεί ή πωληθεί, προτείνει τρεις διεξόδους: αυτοί που έλαβαν καταχρηστικά αποζημίωση υψηλότερη από την οφειλόμενη θα υπαχθούν στις ρυθμίσεις περί εθνικών γαιών, όσοι διατηρούν τη γή χωρίς οικοδομήματα θα πρέπει να την επιστρέψουν για να αποδοθεί σε δικαιούχους και όσοι δεν έχουν ακόμα αποζημιωθεί, θα λάβουν γή ορισμένου μεγέθους.

(β) Ο δεκασέλιδος διοργανισμός αποτελείται από 68 άρθρα, οργανωμένα σε 6 κεφάλαια που αφορούν, 1. Γενικές διατάξεις, 2. Διατάξεις για την εκλογή αξιωματούχων, 3. Δικαιώματα και υποχρεώσεις του αρχιτεχνίτη, 4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις του Γραμματέα, 5. Δικαιώματα και υποχρεώσεις του Ταμία και 6. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών.

Στο πρώτο κεφάλαιο του διοργανισμού (άρθρα 1-25) προσδιορίζονται οι βασικές οργανωτικές αρχές και οι συμβολικές παράμετροι των συναφίων. Ορίζεται ότι σε κάθε πόλη συνιστώνται συνάφια τεχνιτών, στα οποία

7. Για τη δραστηριότητα του Διοικητή Πατρών, Ι. Μελά βλ. Α. Μελάς (1967) *Ηπειρωτικά μελετήματα. Μια οικογένεια - μια ιστορία*, 550-551, Αθήναι.

η συμμετοχή των ομοτεχνιτών είναι υποχρεωτική (ακόμη και για αυτούς που έρχονται από άλλες περιοχές), έχουν προστάτη άγιο στην εορτή του οποίου πανηγυρίζουν, έχουν σφραγίδα και σημαία. Η διαχείριση των κοινών υποθέσεων επαφίεται στον αρχιτεχνίτη, τον γραμματέα και τον ταμία, οι οποίοι έχουν ενιαύσια θητεία. Οι ομοτεχνίτες πληρώνουν τέλος εγγραφής, ενώ οι άποροι διευκολύνονται στην καταβολή του. Τα συνάφια προβλέπεται να έχουν και κάποια κοινωνική δραστηριότητα, βοηθούν τον δυστυχούντα ομοτεχνίτη και προσφέρουν μαθητεία σε ορφανά παιδιά. Η οικονομική διάσταση της δράσης τους προσδιορίζεται από τον όρο περί ελευθέρων εμπορικών συναλλαγών χωρίς περιοριστικές πρακτικές. Τα μέλη είναι ελεύθερα να πωλούν τα εμπορεύματα τους και να αγοράζουν πρώτες ύλες ανάλογα με το συμφέρον τους. Απαγορεύεται οποιαδήποτε μυστική συμφωνία περιορισμού αυτής της ελευθερίας.

Ακολουθούν 4 άρθρα (αρ. 13-16) που ορίζουν τη θέση του συναφίου στον συμβολικό κόσμο της κοινότητας όπου λειτουργούν. Το συνάφι καλεί τον Διοικητή και τις υπόλοιπες αρχές στον εορτασμό της μνήμης του προστάτου αγίου. Το συνάφι συντεταγμένο ως σώμα πηγαίνει στο Διοικητήριο, όπου όλες οι αρχές είναι συγκεντρωμένες και οδοιπορούν προς την εκκλησία, μετά την λειτουργία επιστρέφουν στο Διοικητήριο και έπειτα το σώμα συνοδεύει τον αρχιτεχνίτη στο σπίτι του. Αυτή η διαρρύθμιση αντανακλά τη συμβολική θέση του συναφίου στην ιεραρχία της τοπικής κοινωνίας και τις ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ αρχιτεχνίτου και λοιπών μελών. Ο συντάκτης του κειμένου, ο Νικ. Γερακάρης, προσδιορίζει ακόμα και την παράταξη, μπροστά η σημαία και πίσω ο αρχιτεχνίτης, ένθεν και ένθεν του αρχιτεχνίτη ο Γραμματέας και ο Ταμίας και από πίσω το υπόλοιπο σώμα. Σε κάθε δημόσια τελετή ο Διοικητής προσκαλεί τα συνάφια, μέσω των αρχιτεχνιτών, ορίζοντας παράλληλα την σειρά τους.

Στη συνέχεια ρυθμίζονται τα των συνελεύσεων (αρ. 18-21). Η σύγκληση συνέλευσης απαιτεί την άδεια του Διοικητή, οποιαδήποτε συνέλευση χωρίς άδεια είναι παράνομη και θεωρείται συνομωτική, ο αρχιτεχνίτης δε αποβάλλεται από το συνάφι. Στη συνέλευση ο αρχιτεχνίτης προεδρεύει, ενώ ο Γραμματέας τηρεί τα πρακτικά, τα οποία υποβάλλονται στον Διοικητή. Οι συνελεύσεις διεξάγονται δημοσίως σε εκκλησίες. Θεσπίζεται αντικειμενική ευθύνη του αρχιτεχνίτη για κάθε κίνημα του συναφίου. Ο Διοικητής αποβάλλει τους αξιωματούχους εάν αποδειχθούν κακοποιοί, ταραξίες ή κακής διαγωγής και φροντίζει για την εκλογή αντικαταστατών μέχρι τη λήξη της θητείας. Οι αποβληθέντες δεν έχουν δικαίωμα ψήφου. Το άρθρο 25 φαίνεται να περιορίζει την συντεχνιακή αλληλεγγύη, απαγορεύοντας τη δικαστική συνδρομή του συναφίου σε ομοτεχνίτη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ρυθμίζεται η διαδικασία εκλογής των αξιωματούχων (άρθρα 26-36). Και πάλι ο Διοικητής συγκαλεί συνέλευση σ' εκ-

κλησία στην οποία παρίσταται και η επαρχιακή δημογεροντία. Ο κατάλογος των παρόντων μελών συντασσόταν από τον Γραμματέα του Διοικητή. Ένας ιερέας φρόντιζε για την ορκοδοσία. Τα μέλη ορκίζονταν να ψηφίσουν ανεπηρεάστα. Υπήρχαν 4 υποψήφιοι για το καθένα αξίωμα. Κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας οι υποψήφιοι αποχωρούσαν. Τα μέλη ψήφιζαν σε 2 καδίσκους (υπέρ ή κατά) για τον καθένα υποψήφιο. Εκλεγόταν ο πλειοψηφών σε ψήφους υπέρ. Οι εκλεγέντες έδιναν όρκο ότι θα ασκήσουν χρηστή διοίκηση, θα προάγουν τα συμφέροντα του, θα αποφύγουν ανάμιξη σε κινήματα και εταιρείες και θα σέβονται το καθεστώς. Τα πρακτικά ψηφοφορίας τηρούνται από τον Γραμματέα του Διοικητή, διαβάζονται μεγαλόφωνως και υπογράφονται από τον Διοικητή, τους Δημογέροντες, τον Γραμματέα και τα μέλη που κατέστρωσαν τον κατάλογο. Κατατίθενται δε στο αρχείο του Διοικητηρίου.

Το τρίτο κεφάλαιο καθορίζει τα καθήκοντα του αρχιτεχνίτη (άρθρα 37-56). Ο αρχιτεχνίτης,

1. Διοικεί το συνάφι.
2. Φροντίζει τα μέλη να μην μεταχειρίζονται δόλια μέσα.
3. Φροντίζει για την ηθικο-πολιτική διαπαιδαγώγηση των μελών και ασκεί πειθαρχική εξουσία επί των συντεχνιτών με τη μορφή χρηματικών προστίμων. Σε περίπτωση που τα παραπάνω αποδειχθούν ατελέσφορα, καταγγέλει τον τεχνίτη στον Διοικητή.
4. Διαθέτει διαιτητική αρμοδιότητα για διαφορές μεταξύ συντεχνιτών για την τέχνη ή μεταξύ τεχνιτών και τρίτων. Σε περίπτωση αποτυχίας επιτρεπόταν η προσφυγή σε δικαστήρια. Υπήρχε φυσικά και η δυνατότητα προσφυγής σε αιρετοκρισία.
5. Ο αρχιτεχνίτης συνεργάζεται με τον Διοικητή για την διευθέτηση οποιωνδήποτε προβλημάτων αναφύονται.
6. Έχει τη δυνατότητα κατάρτισης ιδιαιτέρου κανονισμού ο οποίος όμως έπρεπε προηγουμένως να εγκριθεί από τον Διοικητή.
7. Υπέχει αντικειμενική ευθύνη για όχλαγωγία (αναστάτωση, αναταραχή) την οποία θα προκαλέσει το συνάφι, ή στην οποία θα συμμετάσχει ο ίδιος, ή μέλος ή μέλη του συναφίου.
8. Υπογράφει τα έγγραφα και τις εντολές πληρωμής.
9. Φροντίζει για την μαθητεία ορφανών παιδιών.
10. Σε περίπτωση θανάτου μέλους, προσκαλεί τα υπόλοιπα μέλη να συνοδεύσουν τον νεκρό.
11. Αποφασίζει για την αναπλήρωση Γραμματέα και Ταμιά σε περίπτωση ασθένειας. Εάν ο αρχιτεχνίτης ασθενήσει, ο Διοικητής διορίζει άλλον, ενώ σε περίπτωση θανάτου του, ο Διοικητής προσκαλεί όλα τα συνάφια στην κηδεία και καλεί συνέλευση για την εκλογή προσωρινού αντικαταστάτη.

Τα άρθρα 57-59 ορίζουν τα καθήκοντα του Γραμματέα που συνίστανται στην τήρηση βιβλίου μελών και βιβλίου εξερχομένων.

Τα καθήκοντα του Ταμιά εξειδικεύονται στα άρθρα 60-63. Ο Ταμίας διαχειρίζεται τα χρήματα και την κινητή περιουσία του συναφίου. Τηρεί δε βιβλία εσόδων-εξόδων και φυλά τη σημαία του συναφίου.

Τα καθήκοντα των συντεχνιτών απαριθμούνται στα άρθρα 64-68. Οφείλουν υπακοή και σεβασμό στους αξιωματούχους, και στους συναδέλφους τους, υποχρεούνται να αναφέρουν περιστατικά κακής διαγωγής και να μην εμπλέκονται σε «στασιώδη κινήματα». Τέλος, έχουν το δικαίωμα να προσφεύγουν στον Διοικητή όταν νομίζουν ότι αδικούνται.

γ) Η αιτιολογία της ρύθμισης: Η αιτιολογία της εκ βάθρων αναδιοργάνωσης των συναφίων δεν είναι ξεκάθαρη. Αυτό που είναι πασιφανές είναι ότι το ζήτημα αυτό ετέθη, μάλλον για πρώτη φορά, από τον Νικ. Γερακάρη στην επιστολή του της 2ας Σεπτεμβρίου⁸. Ο Καποδίστριας υιοθέτησε την πρόταση αλλά έθεσε κάποιους όρους. Ο συντάκτης του Διοργανισμού φαίνεται να στηρίζει την αναγκαιότητα μεταρρύθμισης της λειτουργίας των συναφίων σε δύο επιχειρήματα. Πρώτον, αν και υπάρχουν από παλιά συνάφια στις πόλεις του νεοσύστατου κράτους, αυτά είναι *ανοργάνιστα και ακανόνιστα*⁹. Δεύτερον, τα συνάφια δεν εξυπηρετούν το σκοπό της σύστασής τους διότι δεν γνωρίζουν τα αληθινά τους συμφέροντα.

Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα, οι πηγές μας δείχνουν ότι τα εσνάφια-ρουφέτια δεν ήταν ούτε ανοργάνιστα ούτε ακανόνιστα. Οι συντεχνίες της Τρίπολης και των Πατρών φαίνεται να λειτουργούν συντεταγμένα κατά την διάρκεια της Επανάστασης. Στην Τρίπολη την 26η Ιουνίου 1823, τὸ σῶμα τῶν τερζήδων επιλύει διαφορά μεταξύ δύο επαγγελματιῶν, ὕστερα ἀπὸ ἐντολή του ἐπάρχου Τριπολιτσάς. Ἀπὸ ἐγγράφο της 30ης Ιουλίου 1823, μαθαίνουμε ὅτι τὸ σῶμα τῶν ψωμάδων ἐπέλυσε διαφορά μελῶν του¹⁰. Το σῶμα ἰσυναφικόν των μπακάληδων της Πάτρας στις 22 Μαρτίου του 1829 συντάσσει "κεφάλαια" συμφωνίας, η οποία διαβιβάστηκε στη Γραμματεία της Επικρατείας. Παρομοίως, το ἰσινάφι τῶν σκαλτζάδων παρέχει πληρεξουσιότητα και ορίζει αντιπρόσωπο, ενώ στις 2 Μαΐου 1829 τὸ ἀδελφάτο τῶν ραυτάδων ορίζει τους πρωτομάστορες του πληρεξουσίου¹¹.

8. Ἀλλωστε ο Νικ. Γερακάρης εἶχε ἀναλάβει ἀρκετές παρόμοιες πρωτοβουλίες κατὰ τὴ διάρκεια της Επανάστασης. Βλ. ἐνδεικτικὰ τὴν ἀναφορὰ του πρὸς τὴ Διοίκηση της 27ης Φεβρουαρίου 1824 γιὰ τὸ πολίτευμα. (Διαμάντης, Κ. Αθ. (1973) *Τὰ περιεχόμενα των ΓΑΚ*, τόμ. 2, 672, ἀρ. 23, Αθήναι)

9. Βλ. τις μαρτυρίες γιὰ συνάφια στὴν Αθήνα, Ναύπλιο, Πάτρα, Τρίπολη, Ὑδρα στὸν κατάλογο ἐγγράφων.

10. Βλ. Βισβίτζης (1941: 253 ἀρ. 97 καὶ 268 ἀρ. 142).

11. Βλ. Λουκάτος (1986: 308 ἐπ.).

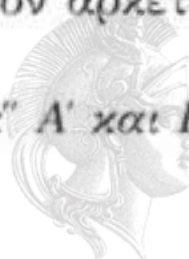
Αναφορικά με το δεύτερο επιχείρημα, ο Νικ. Γερακάρης δεν εξειδικεύει ποιος είναι ο σκοπός της συστάσεως των συναφίων και ποια είναι τα αληθή τους συμφέροντα. Διαβάζοντας όμως τον διοργανισμό και πίσω από τις γραμμές υποδηλώνεται κάποιος σκοπός και κάποια συμφέροντα. Για τον Νικ. Γερακάρη τα συνάφια οφείλουν να είναι προσηλωμένα στην οικονομική τους δραστηριότητα και να αποφεύγουν τις κοινωνικές τριβές και τα κινήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στον Διοργανισμό ο φόβος της στάσεως, της πρόκλησης ταραχών, της συμμετοχής σε μυστικές εταιρείες είναι διάχυτος. Οι αξιωματούχοι των συναφίων ορκίζονται ότι δεν μετείχαν ή δεν μετέχουν σε μυστική εταιρεία. Θεσπίζεται αντικειμενική ευθύνη του αρχιτεχνίτη για στασιώδη κινήματα, στα οποία θα εμπλακεί το συνάφι ή μέλη του. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι κάποια συνάφια ή τουλάχιστον κάποιοι ιθύνοντες συναφίων ενεπλάκησαν στη διαμάχη σχετικά με την αποκατάσταση των θιγομένων τεχνιτών από το νέο πολεοδομικό σχέδιο των Πατρών αλλά και στις πολιτικές έριδες της κοινωνίας των Πατρών. Οι υποψίες περί μυστικών εταιρειών που αιωρούνται στην γενικότερη πολιτική ατμόσφαιρα εντείνουν το κλίμα. Τα "ρεμπελιά" της Σμύρνης του 1785, 1788, 1810 και κυρίως του 1819 δείχνουν το πως οι συντεχνίες θα μπορούσαν να εμπλακούν σε ενδοκοινοτικές αντιθέσεις¹².

δ) Ο συντάκτης του Διοργανισμού: Ο Νικ. Γερακάρης ήταν γόνος οικογένειας ευγενών. Οι πρόγονοι του εμφανίζονται εγκατεστημένοι στην Κεφαλονιά από τα μέσα του 13ου αιώνα ενώ γίνονται μέλη του Συμβουλίου το 1593. Ο ομώνυμος παππούς του ήταν συμβολαιογράφος. Ο Νικ. Γερακάρης γεννήθηκε στο Κάστρο του Αγ. Γεωργίου (Castello di San Giorgio) της Κεφαλονιάς στις 10 Αυγούστου 1782¹³. Σπούδασε ιατρική στην Πάδοβα. Εγκαταστάθηκε στην Πάτρα, όπου και διατηρούσε φαρμακείο πριν την επανάσταση, έγινε μέλος της Φιλικής Εταιρείας και πήρε μέρος στην πολιορκία των Πατρών και στη μάχη του Λάλα, επικεφαλής αγήματος Επτανησίων. Τον Απρίλιο του 1822 ορίστηκε, μαζί με τους εφόρους του Πραστού, από το υπουργείο των Εσωτερικών για να διερευνήσει κλοπή μεγάλου χρηματικού ποσού¹⁴. Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης διορίστηκε

12. Για τις συντεχνίες και την εμπλοκή τους στις ενδοκοινοτικές αντιθέσεις στη Σμύρνη βλ. Ηλιού (1981).

13. Για τον Νικ. Γερακάρη, βλ. Rangabes, E. R. (1926) *Livre d'or de la noblesse ionienne*, vol. II Céphalonie, Athènes, Παπαγεωργίου, Ι. Κ. (1971) "Νικόλαος Γερακάρης, ο αγωνιστής - φαρμακοποιός τοῦ 1821" *Φαρμακευτικόν Δελτίον* 265, 1-9 και τη μελέτη μου «νομομαθέστατος καίπερ ἄγευστος τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Νικόλαος Ε. Γερακάρης (1782-1842)» στο *Δελτίο ΚΕΙΝΕ* 3 (2002) (υπό έκδοση). Σε λεξικά υπάρχουν αρκετά άρθρα από τα οποία ξεχωρίζει του Τριανταφύλλου (1959: 108).

14. Βλ. *Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 1821-1832. "Λυτά έγγραφα" Α' και Β'*

σε ποικίλες κυβερνητικές, διοικητικές και οιονεί δικαστικές θέσεις και υπέβαλε αρκετές αναφορές προς το Βουλευτικό Σώμα. Του απονεμήθηκε ο βαθμός του χιλιάρχου. Προς το τέλος του πολέμου, διορίστηκε Πρόεδρος του Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Δυτικών Σποράδων (16 Μαρτίου 1829)¹⁵. Παραιτήθηκε από την θέση αυτή στα μέσα του Ιανουαρίου του 1830, ίσως λόγω ασθενείας¹⁶. Στις 22 Φεβρουαρίου 1830 διορίστηκε Διοικητής Ναυπλίου, Άργους κι Κάτω Ναχαγιά¹⁷. Από τον Οκτώβριο του 1830 έως και τον Απρίλιο του 1832 διετέλεσε μέλος του ειδικού μεταβατικού δικαστηρίου για τὰς εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς διαπραττομένας ληστείας και μέλος της επιτροπής για τη διερεύνηση των γεγονότων του Δεκεμβρίου 1831 στο Άργος. Στη συνέχεια, και από το 1832 έως το 1837, διετέλεσε έπαρχος Γόρτυνας, Μήλου και Άνδρου. Το 1841 διορίστηκε οικονομικός επίτροπος Γόρτυνος και Ολυμπίας. Πέθανε στις 23 Φεβρουαρίου 1842 στην Καρύταινα.

ε) Η σχέση του Διοργανισμού με την πρακτική των συντεχνιών:

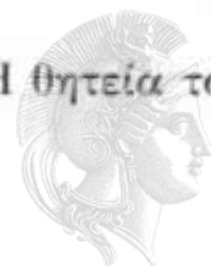
Ι. Το σχέδιο του Διοργανισμού συναφίων που κατέστρωσε ο Νικ. Γερακάρης δεν ήταν ένα νοητικό παίγνιο του συντάκτη. Έχει σαφείς επιρροές από ποικίλα ρεύματα ιδεών και κυβερνητικές - οργανωτικές πρακτικές. Ο συντάκτης του, λόγω καταγωγής και κοινωνικής θέσης, θα πρέπει να είχε εμπειρία στην ρύθμιση παρόμοιων ζητημάτων. Ταυτόχρονα, υπήρχε σχεδόν στο σύνολο του ελληνόφωνου κόσμου της Ανατολικής Μεσογείου, συντεχνιακή εμπειρία, η οποία αποκρυσταλωνόταν στις πρακτικές των ισχυρών ρουφετίων (εσναφίων). Επομένως, είναι αναγκαία αλλά και χρήσιμη μια σύγκριση του οργανωτικού μοντέλου και των επιλογών του Διοργανισμού με τα επικρατούντα στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, για τον εντοπισμό όχι μόνο των κοινών χαρακτηριστικών αλλά και των διαφορετικών προ-

βουλευτικής περιόδου 5 Α. 76 αρ. 110. Αθήναι 1981. (Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 13).

15. Ο Σερεμέτης δημοσίευσε αρκετά έγγραφα του Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Δυτικών Σποράδων υπογεγραμμένα από τον Νικ. Γερακάρη, βλ. Σερεμέτης (1959: 349 αρ. 34, 352 αρ. 46, 353 αρ. 37, 356 αρ. 38, 357 αρ. 39, 357 αρ. 40, 408 αρ. 67, 412 αρ. 72 και 415 αρ. 77). Βλ. επίσης και ΕΑΙΕΔ 3 (1950) 9-10, για την εγκύκλιο υπ' αρ. 27/ 23 Απριλίου 1829 που απευθύνεται στις δημογεροντίες της αρμοδιότητας του δικαστηρίου και με την οποία ο Γερακάρης ζητά να του γνωστοποιηθούν τα ισχύοντα έθιμα. Την 16η Σεπτεμβρίου 1829 στέλνει επιστολή προς τον Γ. Κουντουριώτη με αντικείμενο διαδικαστικά προβλήματα κατά την εκδίκαση των υποθέσεων των Ύδραίων. [Διαμάντης, Κ. Α. (επιμ) (1969) *Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτου*, τόμ. 10, 101, αρ. 91, Αθήναι].

16. Βλ. Σερεμέτης (1959: 134 σημ. 7) όπου διασώζεται η από 25 Σεπτεμβρίου 1829 αίτηση για αναρρωτική άδεια του Νικ. Γερακάρη.

17. Διορισμός: *Γενική Εφημερίς της Ελλάδος* 16/22.02.1830. Η θητεία του έληξε τον Αύγουστο του 1830.

σεγγίσεων και λύσεων στην οργάνωση και διαχείριση των κοινών υποθέσεων¹⁸. Τα χαρακτηριστικά του σχεδίου του Διοργανισμού μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα σημεία:

1. Είναι διάχυτη μια έντονη κρατική εποπτεία στη συντεχνιακή ζωή, κυρίως μέσω του Διοικητή. Ο Διοικητής διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο στις κρίσιμες στιγμές της ζωής των συναφίων. Όπως είδαμε παραπάνω, αποφασίζει για τη σύγκληση συνελεύσεων, εποπτεύει τις αρχαιρεσίες, συνεργάζεται με τον αρχιτεχνίτη για ζητήματα που αφορούν τα συνάφια. Αυτή η επιλογή ίσως εξηγείται και από το γεγονός ότι ο Διοργανισμός συνετάγη σε μιά περίοδο μετωπικής αντιπαράθεσης μεταξύ του Κυβερνήτη και της αντιπολίτευσης.
2. Επομένως τα όρια της σωματειακής ελευθερίας είναι μάλλον μηδαμικά. Η αυτονομία των συναφίων εξαντλείται στην εκπόνηση ιδιαιτέρων κανονισμών, που όμως και αυτοί υπόκεινται σε επικύρωση από την Κυβέρνηση.
3. Ο Διοργανισμός υιοθετεί και τονίζει έντονες εσωτερικές ιεραρχήσεις μεταξύ των αξιωματούχων. Ο αρχιτεχνίτης έχει δεσπίζοντα ρόλο ενώ ο γραμματέας και ο ταμίας περιορίζονται σε ρόλους διεκπεραίωσης τρεχουσών υποθέσεων.
4. Ταυτόχρονα είναι έκδηλη η απόπειρα ανάπτυξης συντεχνιακού πνεύματος και αλληλεγγύης μεταξύ των μελών, με τη συμμετοχή των συντεχνιτών σε εκδηλώσεις πολιτικού και θρησκευτικού χαρακτήρα. Εξαίρεση αποτελεί βέβαια το άρθρο 25 που απαγορεύει την συνδρομή του συναφίου στις υποθέσεις των συντεχνιτών. Αυτό ίσως αποτελεί προσπάθεια του συντάκτη να υπονομεύσει εκ των προτέρων το έδαφος για την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων στο εσωτερικό των συναφίων και, ενδεχομένως, για απόπειρες δημιουργίας κοινωνικών ταραχών.
5. Πιο ρηξικέλευθη φαίνεται να είναι η αρχή της ελεύθερης πρόσβασης των συντεχνιτών-παραγωγών στην προμήθεια, παραγωγή, μεταποίηση, και διάθεση των προϊόντων τους. Αυτή η επιλογή φαίνεται να υλοποιεί τον όρο που έθεσε ο Καποδίστριας για την αποφυγή δημιουργίας μονοπωλίων. Επιπλέον με τον τρόπο αυτό διατηρούνταν σταθερές οι τιμές, διότι δεν θα μπορούσαν να αυξηθούν τεχνητά με μείωση της προσφοράς.

II. Σχεδόν εξήντα χρόνια πριν τη σύνταξη του Διοργανισμού, το 1773, είχε

18. Είναι βέβαιο ότι το ερώτημα που θέτει ο Sp. Vryonis (1963) «Byzantine Δημοκρατία and the guilds in the eleventh century» *DOP* 17, 289-314, αναφορικά με την καταγωγή των ομοιοτήτων των βυζαντινών, αραβικών και ιταλικών συντεχνιών παραμένει αναπάντητο.

εκδοθεί ένα φερμάνι του σουλτάνου Μουσταφά Γ' σχετικά με συντεχνιακά ζητήματα¹⁹. Με το φερμάνι "νομιμοποιούνται και ανανεώνονται εκ νέου τα έθιμα και τα πατροπαράδοτα δίκαια και διατάξεις για τις συντεχνίες και για τον τρόπο της οργάνωσης τους"²⁰. Η σύγκριση των διατάξεων του φερμανιού όπως και των πρακτικών των ρουφετίων (εσναφίων) της τουρκοκρατούμενης Ελλάδας με το σχέδιο Διοργανισμού του Νικ. Γερακάρη οδηγεί στις παρακάτω διαπιστώσεις:

1. Όπως είδαμε στον Διοργανισμό δεν υπάρχει πρόβλεψη για την εξέλιξη του απασχολούμενου προσωπικού στην ιεραρχία της «μαστορειάς», ούτε άλλες παρεμφερείς διατάξεις. Ταυτόχρονα, όμως, δεν φαίνεται να καταργεί τις υπάρχουσες εθιμικές σχετικές διατάξεις. Αντίθετα το σουλτανικό φερμάνι ορίζει τα καθήκοντα του μαθητευομένου, προσδιορίζει τα προσόντα του μέλλοντος να χρισθεί μάστορας ή κάλφας, και την τελετή ανάρρησης.
2. Στον Διοργανισμό δεν τίθενται περιορισμοί στην προμήθεια πρώτων υλών όπως και στη διάθεση αγαθών. Ο Διοργανισμός βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τις περιοριστικές πρακτικές των εσναφίων (ρουφετίων) που είχαν σαν στόχο να εξασφαλίζουν ισότητα στην προμήθεια πρώτων υλών. Όπως όμως επισημάνθηκε ήδη από ειδικούς της οικονομικής ιστορίας, η ισότητα στην προμήθεια δεν συνεπάγεται και ισότητα στην παραγωγή. Η τελευταία επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, μέγεθος εργαστηρίου κλπ.²¹.
3. Η κατοχύρωση της συντεχνιακής αυτονομίας αποτελεί ιδιαίτερη φροντίδα του σουλτανικού φερμανιού²². Αντίθετα, ο Διοργανισμός περιορίζει δραστικά την αυτονομία των συντεχνιών.
4. Εκτός από την ορολογική διαφοροποίηση (στο σχέδιο εμφανίζεται ο όρος αρχιτεχνίτης και όχι «πρωτομαίστορας», συντεχνίτης και όχι «μά-

19. Το φερμάνι αυτό είχε δημοσιευτεί το 1907 από τον D. A. Ihciev «Esnafski dokumenti i esnafski organizacii v tursko vreme» *Spisanie na balgarskoto ikomonicesko druzestvo* 3, 345-452, Σόφια. Μεταφρασμένα στα ελληνικά αποσπάσματα του δημοσιεύτηκαν στα έργα του Κ. Μ. Αποστολίδη και στου Γκίνη (1966: αρ. 421 και 422α). Στα ελληνικά μεταφράστηκε για πρώτη φορά ολόκληρο από τον Γ. Παπαγεωργίου, Παπαγεωργίου (1986: 125-138).

20. Η άποψη του Σταλίδη (1974: 23) ότι οι συντεχνίες υποχρεώθηκαν να συμμορφωθούν με τις διατάξεις του φερμανιού με βρίσκει αντίθετο. Το φερμάνι απλώς επικυρώνει τις ήδη υπάρχουσες πρακτικές, όπως ρητά αναφέρει.

21. Βλ. όμως και Χατζημιχάλη (1953: 289) για αντίθετη εκτίμηση.

22. Ειδικότερα ορίζεται: "Δεν επιτρέπω σε κανένα να προκαλεί κωλύματα, εμπόδια και οποιεσδήποτε ενοχλήσεις στις υποθέσεις και στην διοίκηση του εσναφιού, όπως επίσης και οποιαδήποτε παραβίαση και φθορά στις παλιές και πατροπαράδοτες συντεχνιακές διατάξεις" (Παπαγεωργίου (1986: 136)).

στορας»)²³, στα πιο πολλά εσνάφια (ρουφέτια) εκλέγεται ένας (και μόνο σπάνια περισσότεροι) πρωτομαίστορας και σχεδόν ποτέ γραμματέας ή ταμίας. Οι λειτουργίες τους ασκούνται σχεδόν πάντοτε από τον πρωτομαίστορα. Οι θέσεις του γραμματέα και του ταμιά προβλέπονται όμως στο σχέδιο του διοργανισμού του Νικ. Γερακάρη.

Η απαγόρευση συνδρομής σε μάστορα που προβλέπει το άρθρο 25 του Διοργανισμού δεν εμφανίζεται πουθενά στην πρακτική των συναφίων. Αντίθετα, τουλάχιστον σε μια περίπτωση, τέτοιου είδους συνδρομή προβλέπεται.

6. Στο σουλτανικό φιρμάνι καθιερώνεται η αποκλειστική δωσιδικία των συναφικών κριτηρίων επί επαγγελματικών διαφορών μεταξύ των μελών²⁴. Στο Διοργανισμό παρατηρείται μια μικρή διαφοροποίηση. Δεν υπάρχει η αποκλειστική δωσιδικία αλλά παρέχεται α) η δυνατότητα συμβιβασμού με δικαίωμα προσφυγής στα δικαστήρια σε περίπτωση που δεν ευδοκιμήσει η απόπειρα συμβιβασμού, ή β) η δυνατότητα προσφυγής σε αιρετοκρισία.
7. Η φορολογική λειτουργία των ρουφετίων (εσναφίων) μέσα στην οθωμανική πραγματικότητα έχει επανειλημμένα τονιστεί. Στο σχέδιο του Διοργανισμού, τα συνάφια δεν διαδραματίζουν κανένα παρόμοιο ρόλο²⁵.

Εκτός όμως από τις διαφορές, κοινή είναι η αντιμετώπιση και τιμωρία ταραξιών, προπαγανδιστών και υποκινητών, αλλά και η πειθαρχική δικαιοδοσία των αξιωματούχων επί των μελών.

III. Εάν υπάρχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ του Διοργανισμού και του φιρμανίου, τα κοινά στοιχεία μεταξύ του Διοργανισμού και της συντεχνιακής ζωής στα Επτάνησα (και ιδιαίτερα στη Ζάκυνθο) είναι πολύ περισσότερα²⁶. Μερικά από αυτά είναι:

1. Ο σημαίνων ρόλος του Διοικητή, όπως διαγράφεται στον Διοργανισμό, φαίνεται να ήταν μια πραγματικότητα στα Επτάνησα. Όπως σημειώνεται παραπάνω, α) η ίδρυση και λειτουργία των συντεχνιών απαιτού-

23. Ο όρος συντεχνίτης εμφανίζεται σε έγγραφα συντεχνιών της δεκαετίας του 1830 από τη Σκόπελο.

24. Παπαγεωργίου (1986: 132): "Επιγραμματικά όλες οι υποθέσεις και διαφορές, που έχουν καθαρά εσναφικό χαρακτήρα, αποφασίζονται (εκδικάζονται) αμετάκλητα από τη διοίκηση της συντεχνίας, χωρίς κανέναν απ' έξω να έχει οποιοδήποτε δικαίωμα να επεμβαίνει σ' αυτές."

25. Βλ. Baer (1970), Σταλίδης (1974: 25) και Μπουρδάρα (1986).

26. Η επισήμανση αυτή έχει ήδη γίνει από τους Βουραζέλη-Μαρινάκου (1950: 30, 78), Shkodra, Z. (1975) «Les esnaf ou corporations dans la vie urbaine balkanique des XVII-XVIII siècles» *Studia Albanica* 12 (2), 51 και Μοσχονάς (1987: 202-203).

σαν την έγκριση των πολιτικών αρχών όπως και στα Ιόνια, β) απαιτούνταν η έγκριση του Διοικητή για τη σύγκληση συνέλευσης, γ) ο Διοικητής ή αντιπρόσωπος του παρίστατο κατά τη διάρκεια της συνέλευσης, δ) η εκλογή αξιωματούχων επικυρωνόταν από τον Βενετό διοικητή, στο σχέδιο, ο Διοικητής υπογράφει το πρακτικό εκλογής, ενώ αντίγραφα φυλάσσονται στο Διοικητήριο, ε) ο Διοικητής διατηρούσε το δικαίωμα παύσης και αντικατάστασης αξιωματούχων, το ίδιο προβλέπεται και στο Διοργανισμό.

2. Υπάρχουν παρόμοιες ρυθμίσεις για την ταφή και παρακολούθηση της κηδείας.
3. Οι συντεχνίες στα Επτάνησα και τα συνάφια στο Διοργανισμό διαθέτουν παρόμοιο συμβολικό οπλοστάσιο. Βεβαίως και άλλα συνάφια στη Βαλκανική διέθεταν προστάτη άγιο, λάβαρο ή σημαία και σφραγίδα. Εκείνο όμως που κάνει να ξεχωρίζει η περίπτωση των επτανησιακών συντεχνιών είναι ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο τα παραπάνω στοιχεία συμπλέκονται με την Βενετική επικυριαρχία. Η τακτική παρουσία των συντεχνιών στις δημόσιες θρησκευτικές εκδηλώσεις έκανε την παρουσία τους αισθητή και όχι μόνο μια φορά το χρόνο.
4. Ο τρόπος εορτασμού, η σύναξη και σύνταξη των συντεχνιών για τον εορτασμό προσομοιάζουν με την πρακτική στα βενετοκρατούμενα Επτάνησα.
5. Τα βιβλία που προβλέπεται να τηρούν οι συντεχνίες στο Διοργανισμό εμφανίζονται και αλλού στα Επτάνησα.
6. Η διεξαγωγή της συνέλευσης σε εκκλησία που ανήκε στη συντεχνία φαίνεται να ανήκει στην παράδοση της Ζακύνθου και γενικότερα των Ιονίων.

Καταλήγοντας, ο Διοργανισμός συναφίων που συνέταξε ο Νικ. Γερακάρης φαίνεται να στηρίζεται σ' ένα ισχυρό στρώμα αντιλήψεων και επιρροών από το επτανησιακό-βενετικό μοντέλο συντεχνιακής οργάνωσης, με προεξάρχουσα αρχή την στενή κρατική εποπτεία. Δεν αγνοεί, όμως, και την πραγματικότητα της επαναστατημένης Ελλάδας. Το σχέδιο οργάνωσης των συναφίων συμπυκνώνει και εκφράζει τον ανταγωνισμό μεταξύ της αναδυόμενης κεντρικής εξουσίας και της κατά τόπους παραδοσιακής εξουσίας των συσσωματώσεων. Η λύση που προκρίνει ο συντάκτης επιβάλλει τον στενό κρατικό έλεγχο, τον περιορισμό της αυτονομίας των συντεχνιών μόνο στην διοίκηση ιδίων υποθέσεων. Με αυτόν τον τρόπο προαναγγέλει τις ρυθμίσεις της βαυαρικής αντιβασιλείας, η οποία στον Ποινικό Νόμο του 1834 (άρθρα 212-225) θέσπισε ρητά την προηγούμενη έγκριση της διοίκησης για τη σύσταση σωματείου με πολιτικούς, θρησκευτικούς και γενικά δημόσιους σκοπούς.

γ) Τα έγγραφα

Τα έγγραφα είναι ευανάγνωστο. Περιέχουν αρκετά ορθογραφικά λάθη, κάποια λόγω βιασύνης. Άλλωστε ο Νικ. Γερακάρης είχε αίσθηση των λαθών του είχαν παρεισφρύσει καθώς αναφέρει: "τὸν [τον Διοργανισμόν] καθ' ὑποβάλλω λοιπὸν ὅπως καὶ ἂν εἶναι ἀδιόρθωτος/καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν". Μερικά λάθη είναι διαρκείας, όπως Ταμμείας, πόλεις, καταχριστικῶς, σώμα, σωρτή. Η ορθογραφία άλλων λέξεων ποικίλλει, ἀποζημίωση αλλά και ἀπομύμηση. Διατηρείται η ορθογραφία και η στίξη του πρωτοτύπου. Σημεία μεταγραφής: ( ) = αναλύσεις συντομογραφιών, [[ ]] = γράμματα ή λέξεις που διαγράφει ο γραφέας, < > = γράμματα ή λέξεις που παρέλειψε ο γραφέας και προστίθενται, { } = γράμματα ή λέξεις που διαγράφει ο εκδότης, | = γράμματα ή λέξεις που προσθέτει ο γραφέας στο διάστιχο, || || = γράμματα ή λέξεις που προσθέτει ο γραφέας στο περιθώριο.

1. Η επιστολή του Καποδίστρια προς τον Νικ. Γερακάρη. (ΓΑΚ, Αρχεῖον Βλαχογιάννη, κυτ. 80, αντίγραφο πρωτοτύπου)²⁷

ιδιαιτέρα

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 14 (26) Σεπτεμβρίου 1831

Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀπὸ τὰς 2 (14) Σεπτεμβρίου ἐπιστολήν σας καὶ/θέλετε μὲ ὑποχρεώσει ἐὰν δυνηθῇτε νὰ μὲ δώσητε λεπτομερεστέρας πλη-/ροφορίας συνοδευομένας μὲ τὰς παρατηρήσεις σας καὶ διὰ τὰς περὶ ἀπο-/ζημιώσεως ἀξιώσεις καὶ διὰ τὰ Συνάφια.

Ἐξηγήσατέ με μὲ πολλήν σαφήνειαν εἰς τί συνίστανται αἱ ἀπαιτήσεις των/ αὐται καὶ τί φρονεῖτε ὅτι δύναμαι νὰ κάμω διὰ νὰ τὰς θεραπεύσω, χωρὶς/ μ' ὅλον τοῦτο ν' ἀνατρέψω ὅλα ὅσα μὲ τόσους κόπους ἔγειναν ἕως τώρα.

Ἐξηγήσατέ με ὁμοίως πῶς ἡμποροῦμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ιδέαν/ τοῦ ν' ἀποκατασταθοῦν τὰ Συνάφια. ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τοὺς δώσωμεν τὴν δύ/ναμιν νὰ συνιστῶσιν ἓν σῶμα, τὸ ὁποῖον νὰ γνωμοδοτῇ ||καὶ|| νὰ λαμβάνη μέρος/ εἰς πράγματα, διόλου ἀνοίκεια πρὸς τὴν τέχνην ἢ ἐπι-τήδευσμά των οὔτε πάλιν/ νὰ διοργανίσωμεν ἓν εἶδος Μονοπωλείου.

Αἱ διακοινώσεις αὐται θέλουν μείνει μεταξὺ μας, διότι κανεὶς δὲν/ πρέ-πει νὰ ἔχῃ ιδέαν περὶ αὐτῶν. ἄλλως θέλομεν κάμει περισσότερον/ κακὸν παρά καλόν.

27. Μέρος της επιστολής αυτής δημοσιεύτηκε από τον Γκούτο (1985: 225, αρ. 3).

